

Onderzoekmemorandum

Conditie en de groeipotentie van de Food Valley

Verkennd onderzoek naar mogelijke ruimteclaims Food Valley ten behoeve van het project 'Studie Valleigebied'

Augustus 2008

Menno Walsweer
Bureau Economisch Onderzoek

© Provincie Gelderland

Gebruik van de inhoud van deze publicatie is toegestaan, mits de bron duidelijk wordt vermeld

INHOUDSOPGAVE

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen	5
Conditie en de groeipotentie van de Food Valley	11
1 Omvang en groeipotentie	11
1.1 R&D-toekomstscenario hoog	11
1.2 R&D-toekomstscenario midden	11
1.3 R&D-toekomstscenario laag	12
2 Indirecte werkgelegenheidseffecten	13
3 De extra groeiimpuls van het ontwikkelingsperspectief	15
4 De ruimtelijk-economische consequenties van de extra groeiimpuls	17
4.1 Bedrijventerreinen	17
4.2 Arbeidsmarkt kwantitatief	18
4.3 Arbeidsmarkt kwalitatief	21
4.4 Demografie	23
Bijlage	25

Samenvatting, conclusies en aanbevelingen

Uitgangspunten: omvang en groeipotentie van Food Valley

Ten behoeve van het project 'Studie Valleigebied' naar mogelijke ruimteclaims Food Valley is een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de (ruimtelijke) condities die nodig zijn om het Food Valleyconcept voor De Vallei te accommoderen. Daartoe is een tentatieve berekening gemaakt van de groeipotentie van de Foodsector. Voor het ontwikkelingsperspectief van Food Valley is een verdere groei van de R&D-activiteiten van beslissende betekenis. Daarom zijn voor het bepalen van de groeipotentie van Food Valley drie scenario's opgesteld over de toekomstige omvang van de R&D-budgetten (+6%, +3% en +1% groei per jaar tot 2020). Vervolgens zijn de daarmee gepaard gaande werkgelegenheidsimpulsen voor de sector geschat:

Omvang van de werkgelegenheid in de Food Valley in 2005 en de groeipotentie tot 2020 voor De Vallei naar drie scenario's.

	2005	2010	2015	2020
- hoog	11.600	14.200	19.300	27.000
- midden	11.600	12.400	14.200	17.300
- laag	11.600	12.200	12.600	13.200

Bron werkgelegenheid 2005: PWE Gelderland; Bron werkgelegenheidsgroei 2005-2020: Expert-schatting Cluster Bedrijfsinnovatiebeleid, Provincie Gelderland, mei 2008

Om te kunnen bepalen welke betekenis het Food Valleyconcept voor de regio kan hebben is het potentiële groeipad vergeleken met de autonome sectorontwikkeling.

Verandering van de werkgelegenheid in personen in De Vallei: ontwikkelingspad Food Valley versus de autonome sectorontwikkeling.

	2006 / 2010	2011 / 2015	2016 / 2020	2006 / 2020
Autonome sectorontwikkeling	400	300	400	1.100
Groeiimpuls Food Valley				
- hoog	2.200	4.800	7.300	14.300
- midden	400	1.500	2.700	4.600
- laag	200	100	200	500

Bron: Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Zonder Food Valley zal de totale regionale werkgelegenheid in De Vallei tot 2020 naar verwachting groeien met 0,8% per jaar. Onder invloed van het Food Valleyconcept kan de algemene banengroei oplopen tot 1,4% per jaar. Geconcludeerd kan worden dat de realisatie van het Food Valleyconcept in de hoge variant de macro-economische ontwikkeling van De Vallei in zeer sterke mate beïnvloed. Ook in het middenscenario zijn de effecten aanzienlijk. In het lage scenario is de invloed verwaarloosbaar.

De aanwezigheid van Food Valley genereert ook indirecte werkgelegenheid. Uit een input/Output-analyse is gebleken dat slechts een marginaal deel daarvan neer slaat in De Vallei. Dit fenomeen is bij de verdere analyses derhalve buiten beschouwing gelaten.

Nadrukkelijk moet gewezen worden op het tentatieve karakter van het ontwikkelingspad. De potentiële groeicijfers zijn niet het resultaat van een doorwrochte marktverkenning, maar zijn afgeleid van een drietal hypothesen over de toekomstige groei van de regionale R&D budgetten. Voorts is verondersteld dat de werkgelegenheid in de Foodsector proportioneel meegroeit met de R&D budgetten. De hier gepresenteerde potentiële werkgelegenheids groei is dus niet de resultante van deze studie maar vormt de input.

De ruimtelijk-economische consequenties van de extra groeiimpuls

Bedrijventerreinen

De additionele werkgelegenheids groei in het hoge scenario van 14.300 banen genereert een terreinbehoefte van 164 ha. Afgezet tegen de autonome ontwikkeling (171 ha) is dat ongeveer een verdubbeling van de vraag. In het midden scenario zijn de effecten op de vraag naar bedrijventerreinen een stuk lager (54 ha. tot 2020). Toch is de additionele vraag nog substantieel zodat het zinvol is om hier bij de planning rekening mee te houden. In het lage scenario zijn de effecten zeer gering (8 ha. tot 2020) en is het niet nodig de planning aan te passen.

De uitbreidingsvraag naar bedrijventerreinen volgens de autonome ontwikkeling en de additionele vraag naar bedrijventerreinen verbonden aan Food Valley, periodetotalen in netto ha, De Vallei

	2006-2010	2011-2015	2016-2020	2006-2020
Autonome ontwikkeling	82	56	33	171
Additionele vraag a.g.v. Food Valley				
- hoog	23	52	89	164
- midden	4	16	34	54
- laag	3	2	3	8

Bron: Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Arbeidsmarkt kwantitatief

In de lage variant zijn de werkgelegenheidseffecten zo marginaal dat deze de kwantitatieve verhoudingen op de arbeidsmarkt niet beïnvloeden. Ook de effecten van de middenvariant zijn tot 2015 nog te gering om een wezenlijke invloed uit te oefenen. Na 2015 neemt de betekenis van de groeiimpuls geleidelijk toe en is niet meer te verwachten dat de extra vraag naar arbeid kan worden voldaan uit het arbeidspotentieel van alleen De Vallei. Deze problematiek manifesteert zich in de hoge variant al na 2010. De inkomende pendel en de migratie zullen daardoor toenemen. Op dit moment kent De Vallei al aanzienlijke pendelstromen. Eenderde deel van het totale aantal banen in de regio wordt vervuld door personen die niet in De Vallei wonen (waarvan 45% uit Gelderland afkomstig is en 55% verspreid uit de rest van Nederland). Hieruit blijkt dat het arbeidsreservoir waaruit De Vallei kan putten ruim is en dat dus ook gekeken moet worden naar (delen van) Gelderland en Nederland. Gezien de omvang van de arbeidsreserve in Gelderland en Nederland en de omvang van de huidige pendelgeneigdheid uit die gebieden naar De Vallei (in 2006 bedroeg de inkomende pendel 33.000 personen), lijkt de opgave om t.z.t. voldoende arbeidsinstroom te realiseren haalbaar.

Groeiimpuls Food Valley (omgerekend naar banen van 12 uur en meer) en de omvang van de arbeidsreserve.			
	2010	2015	2020
werkgelegenheid groeiimpuls Food Valley			
- hoog	1.900	5.900	12.000
- midden	300	1.600	3.900
- laag	200	300	400
arbeidsreserve (TM-scenario):			
- De Vallei	4.900	4.700	4.600
- Gelderland	50.800	46.800	41.700
- Nederland	449.000	425.000	402.000

Bron arbeidsreserve: Heden *morgen* 2006-2040, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland; Bron groeiimpuls: Expertschatting Cluster Bedrijfsinnovatiebeleid, Provincie Gelderland, mei 2008

Uit een vergelijking van de geraamde opleidingsstructuur van de Food Valley met het algemene gemiddelde voor Nederland blijkt dat de verschillen beperkt zijn. Het belangrijkste verschil is een zwaarder accent op de categorie hoger opgeleiden. De arbeidsmarktregio voor deze categorie wordt in de praktijk echter niet begrenst door de huidige woonregio maar beslaat heel Nederland. Voor hooggekwalificeerde R&D-specialisten ligt zelfs de hele wereld open. De mogelijkheden om deze categorie aan te trekken hangen daarom vooral af van de attractiviteit van de aangeboden banen, de bereikbaarheid en de kwaliteit van het (internationale) woonklimaat. Voor de overige categorieën zijn geen specifieke problemen te verwachten. De kwalitatieve samenstelling onderscheidt zich niet

wezenlijk van de algemene trend. Dat betekent dat de arbeidsvoorziening onder invloed van de krupper worden arbeidsmarkt moeizaam zal zijn en ongetwijfeld tegen veel fricties zal aanlopen, maar de problemen zullen niet groter zijn dan die van de overige sectoren in de rest van Nederland. Specifiek arbeidsmarktbeleid voor de Food Valley is dus niet nodig, het generieke beleid volstaat.

Demografie

Werkgelegenheid in De Vallei betekent niet alleen werk voor mensen die in De Vallei wonen, maar trekt ook werkenden uit naburige regio's. De reisafstand die mensen afleggen om op hun werk te komen is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. Als er in De Vallei meer banen ontstaan, dan betekent dit dus niet alleen extra werkgelegenheid voor de plaatselijke bevolking, maar tot op zekere hoogte ook voor inwonenden van andere regio's. Naast deze pendelstromen, zijn er ook mensen die verhuizen omdat ze een nieuwe baan hebben gekregen. Een werkgelegenheidstoename in de regio zal daarom ook leiden tot een toename van de bevolking. Naar verwachting stijgt de arbeidsmigratie van minimaal 60 personen in 2010 tot een totaal van maximaal 3.600 in 2020. Aannemende dat iedere arbeidsmigrant een zelfstandig huishouden voert betekent dit een overeenkomstige stijging van het aantal huishoudens in De Vallei.

Verandering van het aantal huishoudens in De Vallei: ontwikkelingspad Food Valley versus de autonome ontwikkeling.

	2005 / 2010	2011 / 2015	2016 / 2020	2005 / 2020
Autonome groei	5.055	4.465	3.930	13.450
Groeiimpuls Food Valley				
- hoog	500	1.300	1.800	3.600
- midden	90	410	700	1.200
- laag	60	30	30	120

Bron autonome groei: Provinciale bevolkingsprognose 2007, Onderafdeling Stedelijke Ontwikkeling
Bron groeiimpuls Food Valley: Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Globaal gesproken kan een toename van het aantal huishoudens rechtevenredig worden doorvertaald naar woningbehoefte. Blijkens bovenstaande tabel zijn deze aantallen in het lage scenario marginaal en leidt dit niet tot een wijziging in de woningbehoefteprognose. De aantallen in de hoge variant zijn dermate omvangrijk dat het aanbeveling verdient hiermee t.z.t. rekening te houden in de prognoses wanneer zou blijken dat de hoge variant zich feitelijk aan het voltrekken is. Hetzelfde geldt voor de aantallen in de middenvariant na 2010.

Aanbevelingen

Lage variant

- De effecten van de lage variant op bedrijventerreinen, arbeidsvoorziening en demografie zijn verwaarloosbaar. Het aanpassen van prognoses en planning is niet nodig.

Midden en hoge variant

- De effecten van de midden- en de hoge variant op de vraag naar bedrijventerreinen en woningen zijn – met name na 2010 – substantieel. Mocht in de komende jaren blijken dat de midden of de hoge variant zich feitelijk aan het voltrekken is, dan verdient het aanbeveling de prognoses en de planning hier op aan te passen
- Het extra beslag op arbeidskrachten is in kwantitatieve zin overbrugbaar. Ook zonder aanvullend beleid mag verwacht worden dat de toestroom van arbeidskrachten naar de regio voldoende groot zal zijn.
- Echter, de mogelijkheden om hooggekwalificeerd R&D-personeel aan te trekken hangen af van de attractiviteit van de aangeboden banen, de bereikbaarheid en de kwaliteit van het (internationale) woonklimaat. Hiervoor is wel specifieke beleidsaandacht gewenst.
- Voor de overige categorieën personeel zijn de te verwachten knelpunten en fricties niet ernstiger dan die voor alle andere sectoren in Nederland. Generiek arbeidsmarktbeleid is wenselijk, specifiek beleid voor de Food Valley is niet nodig.

Algemeen

- In het licht van de historische ontwikkeling is een groeihypothese van 6% van het R&D-budget zeer ambitieus. In de periode waarover statistische gegevens beschikbaar zijn (1997-2005) is er geen groei opgetreden, sterker nog er is eerder sprake van een licht dalende trend. Wil de hoge groei gerealiseerd worden dan moet niet alleen een trendbreuk worden geforceerd maar is zelfs een exponentiële groei noodzakelijk. In het meer gematigde middenscenario wordt ervan uitgegaan dat het ontwikkelingstempo de helft zal bedragen van de optimale ontwikkeling zoals gedefinieerd in het hoge groeiscenario. Afgezet tegen het verleden is ook dit nog een tamelijk gewaagde veronderstelling. Het is daarom raadzaam om bij het eventueel aanpassen van prognoses en planning een ambitieniveau te kiezen dat niet uitgaat boven de middenvariant.

Ten slotte

- De in dit rapport gepresenteerde cijfers en conclusies hebben een verkennend karakter en bezitten slechts indicatieve betekenis binnen de context van de scenario's. Het gaat nadrukkelijk niet om reële verwachtingen maar om een doorrekening op basis van een serie veronderstellingen, aannames en hypothesen. Monitoring van de feitelijke ontwikkelingen zal op termijn duidelijk maken in hoeverre de geschetste scenario-ontwikkelingen realistisch zijn.

Conditie en de groeipotentie van de Food Valley

1. Omvang en groeipotentie

Ten behoeve van het project 'Studie Valleigebied' naar mogelijke ruimteclaims Food Valley is een verkennend onderzoek uitgevoerd naar de (ruimtelijke) condities die nodig zijn om het Food Valleyconcept voor De Vallei te accommoderen. Daartoe is een tentatieve berekening gemaakt van de groeipotentie van de Foodsector. Als statistisch basisjaar is uitgegaan van de sector zoals gedefinieerd in het PWE-artikel Food / Agro¹. Daaruit blijkt dat de huidige omvang van de sector kan worden becijferd op ruim 11.500 arbeidsplaatsen², ofwel 10% van de totale werkgelegenheid in De Vallei is gerelateerd aan Food Valley.

Blijkens de CBS-statistiek Research en Development bedroegen de uitgaven voor R&D in Gelderland in de periode 1997/2005 gemiddeld ruim 900 miljoen per jaar. Gezien de sterke concentratie van R&D-activiteiten in De Vallei (WUR en Food Valley) is naar schatting bijna de helft van de Gelderse R&D-budgetten gelokaliseerd in De Vallei³. Voor het ontwikkelingsperspectief van Food Valley is een verdere groei van de R&D-activiteiten van beslissende betekenis. Daarom zijn voor het bepalen van de groeipotentie van Food Valley drie scenario's opgesteld over de toekomstige omvang van de R&D-budgetten in De Vallei en de daarmee gepaard gaande werkgelegenheidsimpulsen c.q. ontwikkelingsstimulansen voor de sector als geheel³.

1.1 R&D-toekomstscenario hoog

Uitgaande van een trendmatige stijging van de R&D-budgetten van 3½ % (autonome groei + de groei als gevolg van de ambities in het kader van Food Valley) zal ceteris paribus het R&D-personeelsbestand eveneens toenemen met 3½ % per jaar. Voorts is aangenomen dat het aandeel van de R&D-inspanningen van het bedrijfsleven – in overeenstemming met de Lissabonagenda - in 2020 zal zijn toegenomen tot 2/3-deel van het totaal. Om dat te bereiken moet – bij een gelijkblijvend overheidsbudget - het budget van het bedrijfsleven toenemen met gemiddeld 6 % per jaar. In het verlengde daarvan is verondersteld dat het werknemersbestand (exclusief R&D-personeel) in de Food Valley ook met gemiddeld 6 % per jaar toeneemt. Daarbij is rekening gehouden met een gefaseerde toename van de vestiging van nieuwe nationale en internationale R&D-activiteiten, starters, productiebedrijven en samenwerkingsverbanden.

1.2 R&D-toekomstscenario midden

In het licht van de historische ontwikkeling is een groeihypothese van 6% van het R&D-budget van het bedrijfsleven zeer ambitieus. In de periode waarover statistische gegevens beschikbaar zijn (1997-2005) is er geen groei opgetreden, sterker nog er is eerder

¹ Provinciale Economische Verkenning, bouwsteen voor de opstelling van het Sociaal Economisch Beleidsplan 2007-2011, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, september 2006

² Food Valley in enge zin, d.w.z. de werkgelegenheid van alle bedrijven die op enigerlei wijze betrokken zijn bij de productie van voedsel, exclusief de primaire landbouw

³ Expertschatting Cluster Bedrijfsinnovatiebeleid, Provincie Gelderland, mei 2008

sprake van een licht dalende trend. Wil de hoge groei – die gekoppeld is aan het bereiken van de Lisabondoelstelling – gerealiseerd worden dan moet niet alleen een trendbreuk worden geforceerd maar is zelfs een exponentiële groei noodzakelijk. In het meer gematigde middenscenario wordt ervan uitgegaan dat het ontwikkelingstempo de helft zal bedragen van de optimale ontwikkeling zoals gedefinieerd in het hoge groei-scenario. Dit leidt tot de veronderstelling van een jaarlijkse toename van het R&D-budget van het bedrijfsleven van 3 %. De overige uitgangspunten zijn analoog aan het hoge groeiscenario.

1.3 R&D-toekomstscenario laag

In het lage R&D toekomstscenario wordt gerekend met zo weinig groei dat de R&D-ontwikkeling achterblijft of maximaal gelijk is aan de algemene macro-economische groei in Gelderland. In de vier Gelderse economische toekomstscenario's⁴ wordt tot 2020 uitgegaan van een economische groei van 1% tot 3% per jaar (respectievelijk Regional Communities en Global Economy). In het lage R&D-toekomstscenario wordt verondersteld dat het R&D-budget van bedrijfsleven tot 2020 jaarlijks toeneemt met 1%, en daarmee in de pas loopt met de macro-economische groei uit het laagste economische groeiscenario Regional Communities. De overige uitgangspunten zijn analoog aan het hoge groeiscenario.

Tabel 1. Omvang van de werkgelegenheid en het R&D-budget in de Food Valley in 2005 en de groeipotentie tot 2020 voor De Vallei				
<i>Toekomstscenario hoog</i>	2005	2010	2015	2020
R&D-budget bedrijfsleven	€ 200 mln	€ 250 mln	€ 350 mln	€ 500 mln
R&D-personeel	2.500	2.800	3.400	4.200
Overig personeel	9.100	11.400	15.900	22.800
Totaal	11.600	14.200	19.300	27.000
<i>Toekomstscenario midden</i>				
R&D-budget bedrijfsleven	€ 200 mln	€ 215 mln	€ 250 mln	€ 310 mln
R&D-personeel	2.500	2.600	2.800	3.100
Overig personeel	9.100	9.800	11.400	14.200
Totaal	11.600	12.400	14.200	17.300
Bron werkgelegenheid 2005: PWE Gelderland; Bron budget 2005: schatting o.b.v. CBS-info Bron 2010-2020: Expertschatting Cluster Bedrijfsinnovatiebeleid, Provincie Gelderland, mei 2008				

⁴ Hedenmorgen 20006-2040. Vier toekomstscenario's van de Gelderse economie (een regionalisering van de vier landelijke WLO-scenario's van het CPB), Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, 2006

Vervolg tabel 1. Omvang van de werkgelegenheid en het R&D-budget in de Food Valley in 2005 en de groeipotentie tot 2020 voor De Vallei

<i>Toekomstscenario laag</i>	2005	2010	2015	2020
R&D-budget bedrijfsleven	€ 200 mln	€ 210 mln	€ 220 mln	€ 230 mln
R&D-personeel	2.500	2.600	2.600	2.700
Overig personeel	9.100	9.600	10.000	10.500
Totaal	11.600	12.200	12.600	13.200

Bron werkgelegenheid 2005: PWE Gelderland; Bron budget 2005: schatting o.b.v. CBS-info
Bron 2010-2020: Expertschatting Cluster Bedrijfsinnovatiebeleid, Provincie Gelderland, mei 2008

2. Indirecte werkgelegenheidseffecten

De aanwezigheid van de hiervoor berekende bedrijvigheid genereert via het proces van de intermediaire leveringen werkgelegenheid bij de toeleverende bedrijven (de zogenaamde indirecte werkgelegenheid). De omvang daarvan kan worden geraamd met behulp van een Input/Output-model⁵. Daarbij wordt onderscheid gemaakt naar directe en indirecte werkgelegenheid⁶ en naar regio (De Vallei⁷, Overig Gelderland, Overig Nederland).

⁵ De effecten zijn met behulp van het IRIOS-model (Rijksuniversiteit Groningen / CBS) geraamd door het Bureau Economisch Onderzoek van de provincie Gelderland. Het gebruikte model is regio (provincie) en sectorspecifiek

⁶ Voor de I/O-analyse is de directe werkgelegenheid uit tabel 1 toegedeeld naar sectoren. Daarbij is het R&D-personeel toegedeeld aan de sector Zakelijke diensten. Het Overig personeel is voor alle jaren verdeeld conform de huidige structuur zoals gedefinieerd in het PWE-artikel Food / Agro (zie voetnoot 1), met uitzondering van de sector Onderwijs. Deze is constant gehouden op het huidige niveau. Dit leidt tot de volgende sectorindeling:

<i>hoog</i>	Voedingsmiddelenindustrie	Overige industrie	Groothandel	Zakelijke diensten	Onderwijs
2005	3.400	170	2.690	2.570	2.770
2020	10.760	540	8.510	4.420	2.770
<i>midden</i>					
2005	3.400	170	2.690	2.570	2.770
2020	6.130	310	4.860	3.230	2.770
<i>laag</i>					
2005	3.400	170	2.690	2.570	2.770
2020	4.140	210	3.290	2.790	2.770

⁷ Het I/O-model geeft alleen de verdeling tussen Gelderland en Overig Nederland. De toedeling van indirecte effecten naar De Vallei is berekend naar rato van de aanwezigheid van de betreffende sectoren in de regio. Wanneer bijvoorbeeld de I/O-analyse aangeeft dat in de Gelderse zakelijke dienstverlening 100 afgeleide banen ontstaan en uit de PWE blijkt dat 10 % van deze sector in De Vallei is gevestigd, dan is aangenomen dat 10 van de 100 afgeleide banen in De Vallei terecht komen.

Tabel 2. Directe en indirecte werkgelegenheid verbonden aan de Food Valley in De Vallei

<i>Toekomstscenario hoog</i>	2005	2010	2015	2020
Directe werkgelegenheid	11.600	14.200	19.300	27.000
Indirecte werkgelegenheid	5.800	7.500	10.900	16.200
Totaal	17.400	21.700	30.200	43.200
waarvan in:				
- De Vallei ⁸	12.000	14.700	20.000	28.100
- Overig Gelderland	1.900	2.400	3.500	5.000
- Overig Nederland	3.500	4.600	6.700	10.100
<i>Toekomstscenario midden</i>				
Directe werkgelegenheid	11.600	12.400	14.200	17.300
Indirecte werkgelegenheid	5.800	6.300	7.500	9.600
Totaal	17.400	18.700	21.700	26.900
waarvan in:				
- De Vallei ⁸	12.000	12.800	14.700	18.000
- Overig Gelderland	1.900	2.100	2.400	3.000
- Overig Nederland	3.500	3.800	4.600	5.900
<i>Toekomstscenario laag</i>				
Directe werkgelegenheid	11.600	12.200	12.600	13.200
Indirecte werkgelegenheid	5.800	6.100	6.400	6.800
Totaal	17.400	18.300	19.000	20.000
waarvan in:				
- De Vallei ⁸	12.000	12.600	13.000	13.700
- Overig Gelderland	1.900	2.000	2.100	2.200
- Overig Nederland	3.500	3.700	3.900	4.100

Bron directe werkgelegenheid: tabel 1

Bron indirecte werkgelegenheid: Input / Output-analyse, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland / IRIOS, RUG

Uit de Input / Output-analyse blijkt dat de indirecte effecten aanzienlijk zijn, maar dat slechts een beperkt deel daarvan neerslaat in De Vallei. Het leeuwedeel van de effecten

⁸ Directe werkgelegenheid + het deel van de indirecte werkgelegenheid dat naar schatting neerslaat in De Vallei.

komt in Overig Gelderland en Overig Nederland terecht. Dit fenomeen is bij de verdere analyses derhalve buiten beschouwing gelaten.

3. De extra groeiimpuls van het ontwikkelingsperspectief

Hiervoor is de omvang van Food Valley in kaart gebracht alsmede het ontwikkelingsperspectief. Om te kunnen bepalen hoe groot de effecten zijn van het Food Valleyconcept, wordt in tabel 3 het veronderstelde groeipad vergeleken met de autonome ontwikkeling zoals dat is berekend in de Gelderse toekomstscenario's⁹. Het Centraal Planbureau heeft voor Europa en Nederland een aantal economische toekomstbeelden uitgewerkt. Deze nationale en internationale scenario's vormen de basis voor een reeks Gelderse verkenningen, die zijn opgesteld door het Bureau Economisch Onderzoek van de Provincie Gelderland. De berekeningen zijn uitgevoerd naar vier verschillende scenario's. Elk scenario kent een specifieke ontwikkeling op het gebied van de internationale situatie, demografische en economische trends, sociaal-culturele factoren en technologische ontwikkeling.

Het Rijk is in het kader van de 'Samenwerkingsagenda Mooi Nederland' bezig afspraken te maken met de provincies over de planning van bedrijventerreinen en koerst op het middenscenario Transatlantic Market (TM). De Provincie Gelderland is geneigd aan deze wens tegemoet te komen en zal bij de opstelling van het Structuurplan Bedrijventerreinen dan ook aansluiting zoeken bij de uitgangspunten van het Rijk. Dat betekent dat het TM-scenario als vertrekpunt zal worden genomen voor de planologische reservering van de ruimte voor bedrijventerreinen. Daarnaast is gebleken dat de Streekplanbevolkingsprognose goed aansluit bij de demografische ontwikkelingen volgens TM. Om deze reden zal het groeipad Food Valley in deze notitie worden afgezet tegen de autonome ontwikkeling volgens het scenario Transatlantic Market.

Zoals uit tabel 3 blijkt wijkt het hoge ontwikkelingsperspectief sterk af van de autonome ontwikkeling. Bij een succesvolle ontwikkeling van de Food Valley is een aanzienlijke potentiële groei mogelijk, zonder dit concept zou de werkgelegenheid in het cluster vrijwel niet toenemen. De *totale regionale* werkgelegenheidsgroei in TM bedraagt tussen 2005 en 2020 gemiddeld 0,8 % per jaar⁶. Dit algemene regionale groeipercantage kan onder invloed van het Ontwikkelingsperspectief oplopen tot 1,4 % (hoge variant).

Geconcludeerd kan worden dat bij realisatie van het 'R&D-toekomstscenario hoog' van het Food Valleyconcept een substantiële invloed uitgaat op de potentiële macrogroei.

In het lage scenario zijn de additionele effecten verwaarloosbaar en vallen ruimschoots binnen de onzekerheidsmarges van de geprognosticeerde autonome ontwikkelingen. Het middenscenario is een grensgeval. De totale werkgelegenheidsgroei in De Vallei tot 2020 stijgt van gemiddeld 0,8% per jaar naar 1%.

⁹ Hedenmorgen 20006-2040. Vier toekomstscenario's van de Gelderse economie. Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, 2006

Tabel 3. Verandering van de werkgelegenheid in personen in De Vallei: ontwikkelingspad Food Valley versus de autonome sectorontwikkeling volgens het scenario Transatlantic Market

<i>Toekomstscenario hoog</i>	2006 / 2010	2011 / 2015	2016 / 2020	2006 / 2020
1. Ontwikkelingsperspectief	2.600	5.100	7.700	15.400
2. Autonome sectorontwikkeling	400	300	400	1.100
3. extra groeiimpuls	2.200	4.800	7.300	14.300
<i>Toekomstscenario midden</i>				
1. Ontwikkelingsperspectief	800	1.800	3.100	5.700
2. Autonome sectorontwikkeling	400	300	400	1.100
3. extra groeiimpuls	400	1.500	2.700	4.600
<i>Toekomstscenario laag</i>				
1. Ontwikkelingsperspectief	600	400	600	1.600
2. Autonome sectorontwikkeling	400	300	400	1.100
3. extra groeiimpuls	200	100	200	500

Bron regel 1: tabel 1

Bron regel 2: *Hedenmorgen* 2006-2040, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Bron regel 3: regel 1 – regel 2

4. De ruimtelijk-economische consequenties van de extra groeiimpuls

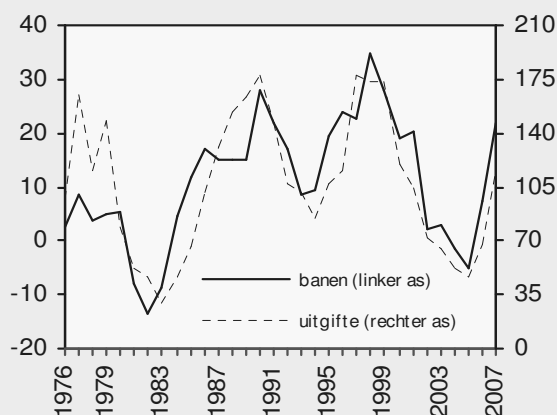
4.1 Bedrijventerreinen

Werkgelegenheidsgroei is de drijvende kracht achter de vraag naar bedrijventerreinen. De vraag reageert heftig op veranderingen in de werkgelegenheid. Een hoge werkgelegenheidsgroei leidt onmiddellijk tot een stijging van de vraag, een conjunctuurverslechtering wordt op de voet gevolgd door een daling.

Ten behoeve van de Stuurvisie Bedrijventerreinen zijn vooruitberekeningen gemaakt van de vraag naar bedrijventerreinen 2006-2040 naar vier scenario's¹⁰.

Zoals hiervoor reeds is opgemerkt vormt de uitwerking in het TM-scenario voor het bepalen van de condities en de groeipotentie van Food Valley het referentiekader. Dit scenario kan worden opgevat als de autonome ontwikkeling. Om te kunnen bepalen wat de invloed is van de extra groeiimpuls zijn de modelberekeningen voor De Vallei opnieuw uitgevoerd. Daarbij is gebleken dat de additionele werkgelegenheidsgroei in het hoge scenario van 14.300¹¹ banen een terreinbehoefte genereert van 164 ha. Afgezet tegen de autonome ontwikkeling volgens het TM-scenario is dat ongeveer een verdubbeling van de vraag (TM: 171 ha; TM+Food Valley: 171+164 = 335 ha). Deze sterke stijging is niet alleen het gevolg van de werkgelegenheidsgroei, maar vooral van de aard van de werkgelegenheid. Het gaat voor een belangrijk deel om een toename van industrie en handel (zie voetnoot 4, pagina 2). Dit soort activiteiten zijn bij uitstek grootverbruikers van bedrijventerreinen. In het midden scenario zijn de effecten op de vraag naar bedrijventerreinen een stuk lager (54 ha. tot 2020). Toch is de additionele vraag nog substantieel zodat het zinvol is om hier bij de planning rekening mee te houden. In het lage scenario zijn de effecten zeer gering (8 ha. tot 2020) en is het niet nodig de planning aan te passen.

Het verband tussen werkgelegenheidsgroei (X 1.000 banen) en de uitgifte van bedrijventerreinen (in ha) in Gelderland

Bron: PWE Gelderland en IBIS Gelderland, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

¹⁰ Gelderland in vier bedrijven. Vier toekomstscenario's over de uitbreidingsvraag naar bedrijventerreinen en kantoren. Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, 2006

¹¹ Dit betreft het totale aantal banen zonder urengrens. Voor de modelberekeningen bedrijventerreinen moet worden uitgegaan van het aantal banen van 12 uur en meer. Voor de terreinberekeningen zijn de groeiimpulsen uit tabel 3 daarom omgerekend naar banen van 12 uur en meer.

Tabel 4. De uitbreidingsvraag naar bedrijventerreinen volgens de autonome ontwikkeling (TM-scenario) en de additionele vraag naar bedrijventerreinen verbonden aan Food Valley, periode totalen in netto ha, De Vallei

	2006-2010	2011-2015	2016-2020	2006-2020
Autonome ontwikkeling	82	56	33	171
Additionele vraag a.g.v. Food Valley	23	52	89	164
- hoog	4	16	34	54
- midden	3	2	3	8
- laag				

Bron: Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

4.2 Arbeidsmarkt kwantitatief

Hiervoor is de omvang van de groeiimpuls becijferd (tabel 3). Om te bepalen of deze voldoende massa heeft om de situatie op de arbeidsmarkt te beïnvloeden is de groeiimpuls afgezet tegen de autonome arbeidsmarktontwikkelingen in De Vallei.

Tabel 5. Kwantitatieve verhoudingen op de arbeidsmarkt in De Vallei en de omvang van de groeiimpuls Food Valley (de groeiimpuls en de arbeidsmarktgegevens zijn allen uitgedrukt in banen van 12 uur en meer)

	2005	2010	2015	2020
<i>autonome ontwikkeling</i>				
- beroepsbevolking	106.000	112.000	115.000	118.000
- werkgelegenheid.	99.900	103.100	106.700	110.500
- werkloosheid	5.000	4.900	4.700	4.600
- werkloosheidspercentage	4,6	4,2	3,8	3,5
<i>groeiimpuls Food Valley werkgelegenheid</i>				
- hoog	-	1.900	5.900	12.000
- midden	-	300	1.600	3.900
- laag	-	200	300	400

Bron autonome ontwikkelingen: Heden *morgen* 2006-2040, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland; bron groeiimpuls: tabel 3, omgerekend naar banen van 12 uur en meer

In de lage variant zijn de effecten zo marginaal dat deze de kwantitatieve verhoudingen op de arbeidsmarkt niet beïnvloeden. Ook de effecten van de middenvariant zijn tot 2015 nog te gering om een wezenlijke invloed uit te oefenen.

Na 2015 neemt de kwantitatieve betekenis van de groeiimpuls geleidelijk toe. In 2020 is de arbeidsreserve in De Vallei (i.c. de werkloze beroepsbevolking) nog maar net groot genoeg om aan de extra vraag te voldoen. Dit proces manifesteert zich in de hoge variant al tussen 2010 en 2015. In 2020 is de extra vraag naar arbeid ruim 2,5 maal groter dan de arbeidsreserve. Dus nog afgezien van allerlei kwalitatieve aspecten is er alleen al op grond van het *aantal* geen ruimte om de groeiimpuls uit het regionale arbeidspotentieel te accommoderen. De inkomende pendel en migratie zullen daardoor toenemen. Op dit moment kent De Vallei al aanzienlijke pendelstromen. Eenderde deel van het totale aantal banen in de regio wordt vervuld door personen die niet in De Vallei wonen (waarvan 45% uit Gelderland afkomstig is en 55% verspreid uit de rest van Nederland)¹². In dat licht bezien moet de arbeidsreserve van een veel groter gebied in beschouwing worden genomen. In tabel 6 is derhalve de groeiimpuls uit het hoogste scenario afgezet tegen de arbeidsreserve van De Vallei, Gelderland en Nederland.

Tabel 6. Groeiimpuls Food Valley (omgerekend naar banen van 12 uur en meer) en de omvang van de arbeidsreserve

	2010	2015	2020
werkgelegenheid groeiimpuls Food Valley			
- hoog	1.900	5.900	12.000
- midden	300	1.600	3.900
- laag	200	300	400
arbeidsreserve (TM-scenario):			
- De Vallei	4.900	4.700	4.600
- Gelderland	50.800	46.800	41.700
- Nederland	449.000	425.000	402.000

Bron arbeidsreserve: Heden *morgen* 2006-2040, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland; Bron groeiimpuls: tabel 5

De kwalitatieve aansluiting tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt is imperfect. Op grond daarvan mag dan ook niet worden verwacht dat de extra vraag naar arbeid tot een evenredige verlaging van de werkloosheid in De Vallei zal leiden. Gezien de bescheiden omvang van de arbeidsreserve in De Vallei is de veronderstelling gewettigd dat de groeiimpuls leidt tot een beperkte verlaging van de werkloosheid. In onderstaande berekening is uitgegaan van een werkloosheidsdaling – afhankelijk van de omvang van de groeiimpuls - van 10 tot maximaal 1.000 personen. Het restant zal moeten komen uit de instroom van arbeidskrachten uit de rest van Nederland. Een door werkgelegenheidsgroei gegenereerde instroom van arbeidskrachten naar Gelderland¹³ zal naar verwachting voor tweederde deel bestaan uit pendel en voor éénderde deel uit migratie. Wanneer deze verhou-

¹² PWE-rapportage 2006, pagina 37 e.v., Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

¹³ De Gelderse arbeidsmarkt tot 2008 (pagina 61), Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Universiteit Maastricht

ding ook voor De Vallei van toepassing is en wanneer voorts wordt aangenomen dat de herkomst van de additionele pendelaars naar De Vallei gelijk is aan de huidige verhoudingen, d.w.z. 45% overig Gelderland en 55% overig Nederland, dan resulteren de volgende opgaven:

Tabel 7. Groeiimpuls Food Valley (omgerekend naar banen van 12 uur en de opgave met betrekking tot de arbeidsvoorziening)

	2010	2015	2020
<i>Toekomstscenario hoog</i>			
groeimpuls Food Valley	1.900	5.900	12.000
waarvan:			
- vervuld uit de arbeidsreserve De Vallei	300	500	1.000
- benodigde arbeidsinstroom	1.600	5.400	11.000
waarvan:			
- migratie naar De Vallei	500	1.800	3.600
- extra pendel uit overig Gelderland	500	1.600	3.300
- extra pendel uit overig Nederland	600	2.000	4.100
<i>Toekomstscenario midden</i>			
groeimpuls Food Valley	300	1.600	3.900
waarvan:			
- vervuld uit de arbeidsreserve De Vallei	20	100	300
- benodigde arbeidsinstroom	280	1.500	3.600
waarvan:			
- migratie naar De Vallei	90	500	1.200
- extra pendel uit overig Gelderland	90	450	1.100
- extra pendel uit overig Nederland	100	550	1.300
<i>Toekomstscenario laag</i>			
groeimpuls Food Valley	200	300	400
waarvan:			
- vervuld uit de arbeidsreserve De Vallei	10	20	30
- benodigde arbeidsinstroom	190	280	370
waarvan:			
- migratie naar De Vallei	60	90	120
- extra pendel uit overig Gelderland	60	90	120
- extra pendel uit overig Nederland	70	100	130

Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Gezien de omvang van de arbeidsreserve in de Gelderland en Nederland (tabel 6) en de omvang van de huidige inkomende pendel (33.000 personen), lijkt de opgave uit tabel 7 haalbaar.

4.3 Arbeidsmarkt kwalitatief

Over de vraag naar arbeid naar opleidingsniveau en sector is alleen op nationaal niveau statistisch materiaal beschikbaar¹⁴. Door de nationale opleidingsstructuur per sector te projecteren op de regionale werkgelegenheid in de Food Valley¹⁵ kan niettemin een indruk worden verkregen van de gevraagde opleidingsniveau's. Hieraan ligt de veronderstelling ten grondslag dat de sectorale differentiatie bepalender is dan de regionale. Voor De Valei leidt dit tot de volgende raming:

Tabel 8. Directe werkgelegenheid Food Valley in De Valleï, verdeeld naar opleidingsniveau, situatie 2005

	BO	VMBO	MBO/HAVO/VWO	HBO/WO	Totaal
personen	700	1.930	4.340	4.630	11.600
Structuur (%)	6	17	37	40	100

Bron: Schatting Bureau Economisch Onderzoek op basis van PWE en EBB / CBS

De opleidingsgraad is in de loop der tijd sterk gewijzigd. Over de algemene, niet naar sectoren gedifferentieerde verschuiving van de opleidingsgraad is een landelijke tijdreeks beschikbaar. Daaruit komt het volgende beeld naar voren:

Tabel 9. Opleidingsstructuur in %, werkzame beroepsbevolking, Nederland 1990 en 2005

	BO	VMBO	MBO/HAVO/VWO	HBO/WO	Totaal
1990	12	26	41	21	100
2005	6	18	44	32	100

Bron: EBB / CBS

¹⁴ De laatste Nederlandse sectorale gegevens dateren uit 1999 (EBB). Voor de latere jaren zijn op macroniveau wel gegevens beschikbaar (EBB, Statline). Wij hebben voor dit onderzoek de sectorale gegevens geactualiseerd naar het basisjaar 2005 door de macro-ontwikkelingen 1999-2005 te projecteren op de sectorale situatie 1999.

¹⁵ zie voetnoot 6

Er heeft zich een wijziging voltrokken van laag naar hoog. De positie van het middelbare onderwijs is grosso modo gelijk gebleven. Uit een vergelijking van de geraamde opleidingsstructuur van de Food Valley (tabel 7) met het algemene gemiddelde voor Nederland blijkt dat de verschillen beperkt zijn. Het belangrijkste is een zwaarder accent op de categorie hoger opgeleiden. De specifieke sectorstructuur van Food Valley leidt dus maar beperkt tot een afwijkende arbeidsvraag naar opleiding.

Voor de situatie 2020 is verondersteld dat het historische ontwikkelingspad zich voortzet. Dat betekent opnieuw een forse verschuiving van laag naar hoog en een relatief geringe wijziging in de middencategorie. Voor Nederland in totaliteit wordt de situatie in 2020 dan als volgt:

Tabel 10. Opleidingsstructuur in %, werkzame beroepsbevolking, Nederland, 2020

	BO	VMBO	MBO/HAVO/VWO	HBO/WO	Totaal
2020	2	11	42	45	100

Bron: Schatting Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Onder de veronderstelling dat de geraamde algemene structuurverschuiving 2005-2020 zich ook op regionaal sectorniveau manifesteert is een schatting opgesteld van de verdeling naar opleidingsniveau van de directe werkgelegenheid verbonden aan de Food Valley in De Vallei. In tabel 10 staat het resultaat van deze exercitie voor de drie scenario's hoog, midden en laag.

Tabel 11. Directe werkgelegenheid Food Valley in de Vallei naar opleidingsniveau

	BO	VMBO	MBO/HAVO/VWO	HBO/WO	Totaal
2005	700	1.930	4.340	4.630	11.600
2020					
- laag	360	1.520	5.080	6.240	13.200
- midden	510	2.170	7.110	7.510	17.300
- hoog	870	3.690	11.880	10.560	27.000

Bron: Schatting Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Zoals hiervoor is opgemerkt wijkt de opleidingsstructuur van Food Valley niet wezenlijk af van het algemene beeld. Alleen het beslag op hoger opgeleiden is in de uitgangssituatie wat groter. De arbeidsmarktregio voor deze categorie wordt in de praktijk echter niet begrenst door de huidige woonregio maar beslaat heel Nederland. Voor hooggekwalificeerde R&D-specialisten ligt zelfs de hele wereld open. De mogelijkheden om deze

categorie aan te trekken hangen daarom vooral af van de attractiviteit van de aangeboden banen, de bereikbaarheid en de kwaliteit van het (internationale) woonklimaat. Voor de overige categorie zijn geen specifieke problemen te verwachten. De kwalitatieve verschuiving die zich daar zal voltrekken onderscheidt zich niet van de algemene trend. Dat betekent dat de arbeidsvoorziening onder invloed van de krupper worden arbeidsmarkt moeizaam zal zijn en ongetwijfeld tegen veel fricties zal aanlopen, maar de problemen zullen niet groter zijn dan die van de overige sectoren in de rest van Nederland.

4.4 Demografie

Werkgelegenheid in De Vallei betekent niet alleen werk voor mensen die in De Vallei wonen, maar trekt ook werkenden uit naburige regio's. De reisafstand die mensen afleggen om op hun werk te komen is de laatste jaren aanzienlijk toegenomen. Als er in De Vallei meer banen ontstaan, dan betekent dit dus niet alleen extra werkgelegenheid voor de plaatselijke bevolking, maar tot op zekere hoogte ook voor inwonenden van andere regio's. Naast deze pendelstromen, zijn er ook mensen die verhuizen omdat ze een nieuwe baan hebben gekregen. Een werkgelegenheidstoename in de regio zal daarom ook leiden tot een toename van de bevolking¹⁶.

Hiervoor is becijferd dat de arbeidsmigratie oploopt van minimaal 60 personen in 2010 tot een totaal van maximaal 3.600 in 2020 (tabel 7). Aannemende dat iedere arbeidsmigrant een zelfstandig huishouden voert betekent dit een overeenkomstige stijging van het aantal huishoudens in De Vallei. Om het gewicht daarvan te kunnen bepalen zijn deze aantallen afgezet tegen de autonome ontwikkeling. De bevolkingsontwikkeling in het TM-scenario ligt dicht bij de Streekplanbevolkingsprognose¹⁷. Daarom is de Streekplanprognose als referentiekader gebuikt.

Tabel 12. Verandering van het aantal huishoudens in De Vallei: ontwikkelingspad Food Valley versus de autonome ontwikkeling volgens scenario Transatlantic Market i.c. Streekplanbevolkingsprognoses

	2005 / 2010	2011 / 2015	2016 / 2020	2005 / 2020
Autonome groei	5.055	4.465	3.930	13.450
Groeiimpuls Food Valley				
- hoog	500	1.300	1.800	3.600
- midden	90	410	700	1.200
- laag	60	30	30	120

Bron autonome groei: Provinciale bevolkingsprognose 2007, Onderafdeling Stedelijke Ontwikkeling
Bron groeiimpuls Food Valley: Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

¹⁶ parafrase van een passage uit De Gelderse arbeidsmarkt tot 2008 (pagina 54), Researchcentrum voor Onderwijs en Arbeidsmarkt, Universiteit Maastricht

¹⁷ Notitie Scenariokeuze, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, december 2007

Globaal gesproken kan een toename van het aantal huishoudens rechtevenredig worden doorvertaald naar woningbehoefte. Blijkens tabel 12 zijn deze aantallen in het lage scenario marginaal en leidt dit niet tot een wijziging in de woningbehoefteprognose. Naar het oordeel van de provinciale deskundigen op het gebied van demografie en woningbouw (Onderafdeling Stedelijke Ontwikkeling) zijn de aantallen in de hoge variant dermate omvangrijk dat het aanbeveling verdient hiermee t.z.t. rekening te houden in de prognoses wanneer zou blijken dat de hoge variant zich feitelijk aan het voltrekken is. Hetzelfde geldt voor de aantallen in de middenvariant na 2010. Daarbij moet nadrukkelijk gewezen worden op het tentatieve karakter van de hier gepresenteerde becijferingen. Het gaat hier niet om reële verwachtingen maar om een doorrekening op basis van een serie veronderstellingen, aannames en hypothesen. Monitoring van de feitelijke ontwikkelingen zal op termijn duidelijk maken in hoeverre de geschetste scenario-ontwikkelingen realistisch zijn.

BIJLAGE

Toekomstverkenning De Vallei¹⁸

De Vallei bestrijkt de westelijke flank van de Veluwe. De agglomeratie Ede-Wageningen kan worden gezien als het economische hart van De Vallei. Ook zijn daar de belangrijkste regionale voorzieningen geconcentreerd. Op het gebied van bevolkingsgroei, beroepsbevolking en werkgelegenheid is De Vallei - na Rivierland - de snelstgroeiende regio van Gelderland. De werkloosheid ligt structureel onder het Gelderse gemiddelde.

Situatie 2004 en de ontwikkelingen 1988-2004		
%-groei 1988 / 2004	Gelderland	Vallei
bevolking	0,6	0,9
beroepsbevolking	1,7	2,0
werkgelegenheid	1,8	2,2
werkloosheidspercentage		
- niveau 1988	8,6	6,0
- niveau 2004	5,7	4,7

Bron: PWE-Gelderland / Bevolkingsstatistiek, EBB: CBS / TREMA, Bureau Economisch Onderzoek, afdeling Economische Zaken, Provincie Gelderland

Het belang van de landbouw is in de Vallei nog iets groter dan in de rest van Gelderland. De regio heeft zich gespecialiseerd in de pluimveehouderij. Daarnaast is de dienstensector sterk ontwikkeld en verloopt de groei over de hele breedte bovengemiddeld. Hierdoor neemt het dienstenkarakter van de regionale economie steeds verder toe. De sterkste groei deed zich voor in de sectoren Zorg, Logistieke dienstverlening en de Zakelijke dienstverlening.

Werkgelegenheidsstructuur 2004 (totaal = 100%)			
	landbouw	industrie	diensten
De Vallei	5	19	76
Gelderland	4	22	73

Bron: PWE Gelderland 2004

¹⁸ Hedenmorgen 2006-2040. Vier toekomstscenario's van de Gelderse economie, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, 2006

Uit de toekomstscenario's komt De Vallei naar voren als één van de meest dynamische regio's in Gelderland. De werkgelegenheidsverliezen in de landbouw, de industrie en de bouwnijverheid zijn in het verleden ruimschoots gecompenseerd door de groei van de dienstverlening. Ook in de toekomst zal de banengroei voornamelijk in de dienstensector gerealiseerd worden. De afkalving van agrarische werkgelegenheid zal zich in alle scenario's versterkt doorzetten.

Gemiddelde jaarlijkse groei (%) 2004/2040 van de (beroeps)bevolking en de werkgelegenheid, en het werkloosheidspercentage in 2040

	Gelderland				De Vallei			
	GE	SE	TM	RC	GE	SE	TM	RC
bevolking	0,6	0,4	0,2	0	0,8	0,7	0,4	0,2
beroepsbevolking	0,5	0,1	0	-0,4	0,7	0,4	0,3	-0,1
werkgelegenheid	0,7	0,2	0,1	-0,5	0,8	0,4	0,2	-0,4
werkloosheidspercentage	3	4	4	8	3	4	3	5

Bron: Hedenmorgen, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

De leeftijdsopbouw van de bevolking zal zich de komende decennia ingrijpend wijzigen. Daarbij neemt het aandeel jongeren nog maar weinig af. De ontgroening heeft zich de afgelopen 25 jaar in snel tempo voltrokken, maar neigt de komende periode naar stabilisatie. De grote verschuivingen vinden plaats van de middencategorie naar de categorie 65+.

Bevolkingsstructuur, gemiddelde van alle scenario's, totaal = 100%

	0-19 jaar		20-64 jaar		65+	
	GLD	VAL	GLD	VAL	GLD	VAL
2004	25	28	60	59	14	13
2040	23	26	53	52	25	22

Bron 2004: CBS; Bron 2040: Hedenmorgen, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

Transatlantic Market werkgelegenheid	2006 WP	2040 WP	periode groei in WP	jaarlijkse groei in %
Gelderland				
Landbouw	35.506	14.403	-21.103	-2,6
Voedings- en genotmiddellenindustrie	15.985	14.745	-1.240	-0,2
Overige industrie	47.794	37.303	-10.491	-0,7
Chemische industrie	9.616	6.461	-3.155	-1,2
Metaalindustrie	43.025	35.244	-7.781	-0,6
Aardolie-industrie	10	10	-	-
Delfstofwinning	281	282	-	-
Openbare nutsbedrijven	2.833	2.887	54	0,1
Bouwnijverheid	58.544	52.111	-6.433	-0,3
Exploitatie onroerend goed	7.448	7.218	-230	-0,1
Handel en reparatie	165.136	192.610	27.474	0,5
Transport- en opslagbedrijven	35.700	28.129	-7.571	-0,7
Communicatiebedrijven	9.138	10.487	1.349	0,4
Bank en verzekeringswezen	26.910	26.614	-296	0,0
Uitzendwezen	31.809	27.756	-4.053	-0,4
Tertiair overig	169.756	154.274	-15.482	-0,3
Zorg	147.587	236.272	88.685	1,4
Overheid	110.603	107.408	-3.195	-0,1
totaal	917.681	954.214	36.533	0,1
De vallei				
Landbouw	5.305	2.600	-2.705	-2,1
Voedings- en genotmiddellenindustrie	3.033	2.720	-313	-0,3
Overige industrie	4.088	3.343	-745	-0,6
Chemische industrie	1.050	941	-109	-0,3
Metaalindustrie	4.534	4.862	328	0,2
Aardolie-industrie	0	0	-	-
Delfstofwinning	0	0	-	-
Openbare nutsbedrijven	72	123	51	1,6
Bouwnijverheid	6.932	6.342	-590	-0,3
Exploitatie onroerend goed	824	791	-33	-0,1
Handel en reparatie	23.956	29.949	5.993	0,7
Transport- en opslagbedrijven	4.484	3.834	-650	-0,5
Communicatiebedrijven	942	1.221	279	0,8
Bank en verzekeringswezen	4.880	4.915	35	0,0
Uitzendwezen	3.805	3.176	-629	-0,5
Tertiair overig	23.563	22.412	-1.151	-0,1
Zorg	15.237	26.805	11.568	1,7
Overheid	16.229	15.753	-476	-0,1
totaal	118.934	129.787	10.853	0,3
Wageningen				
Landbouw	204	99	-105	-2,1
Voedings- en genotmiddellenindustrie	119	84	-35	-1,0
Overige industrie	285	184	-101	-1,3
Chemische industrie	40	31	-9	-0,7
Metaalindustrie	120	139	19	0,4
Aardolie-industrie	0	0	-	-
Delfstofwinning	0	0	-	-
Openbare nutsbedrijven	0	0	-	-
Bouwnijverheid	565	434	-131	-0,8
Exploitatie onroerend goed	161	147	-14	-0,3
Handel en reparatie	1.877	1.977	100	0,2
Transport- en opslagbedrijven	205	146	-59	-1,0
Communicatiebedrijven	111	110	-1	0,0
Bank en verzekeringswezen	249	197	-52	-0,7
Uitzendwezen	337	233	-104	-1,1
Tertiair overig	5.736	4.579	-1.157	-0,7
Zorg	1.518	2.161	643	1,0
Overheid	4.843	4.159	-684	-0,4
totaal	16.370	14.680	-1.690	-0,3

Prognose bedrijventerreinen De vallei¹⁹

Historische uitgifte bedrijventerreinen, geprognosticeerde uitbreidingsvraag (bij ongewijzigd beleid) volgens het scenario Transatlantic Market en de verwachte vervangingsvraag, jaargemiddelden in netto ha, De Vallei

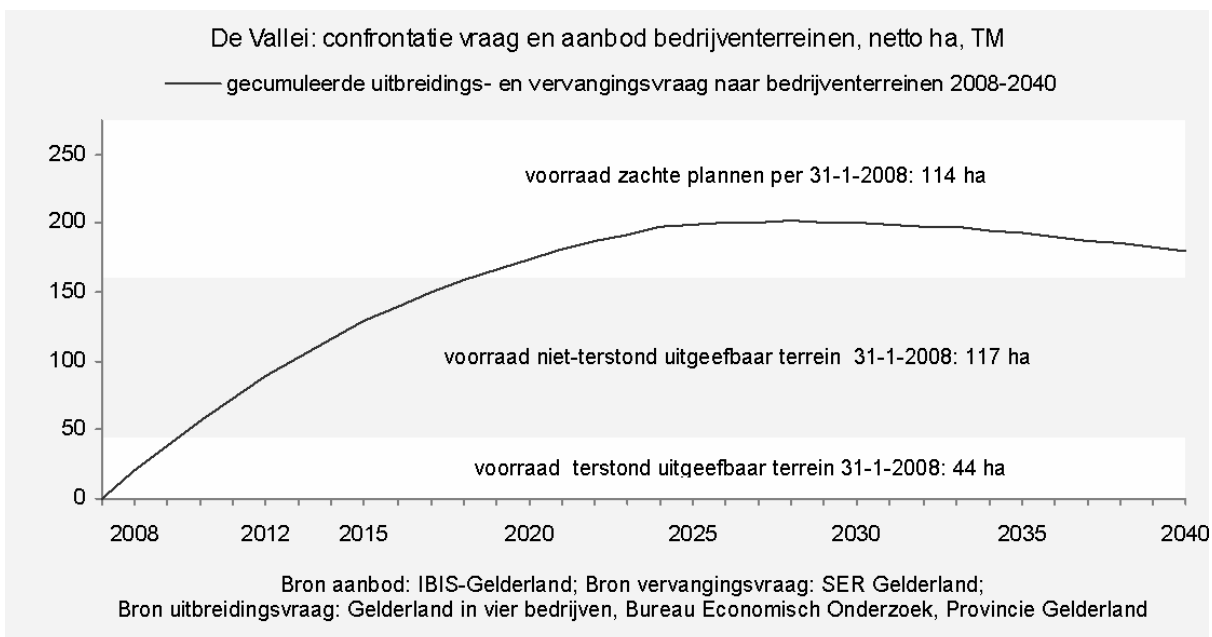
	1990-2007	2008-2015	2016-2025	2026-2040
historische uitgifte	13			
uitbreidingsvraag		14	6	-1
vervangingsvraag		1,7	1,7	0

Bron 1988-2007: IBIS Gelderland;
Bron uitbreidingsvraag 2008-2040: Gelderland in vier bedrijven, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland (prognose voor de gemeente Deventer Provincie Overijssel)
Bron vervangingsvraag 2008-2025: Ruimte voor ondernemen tot 2040, SER Gelderland

Aanbod van bedrijventerreinen op 31-1-2008, netto ha, De Vallei

terstond uitgifbaar	niet-terstonduitgifbaar	planologische voorraad	zachte plannen
44	117	161	114

Bron: IBIS Gelderland

¹⁹ Gelderland in vier bedrijven. Vier toekomstscenario's over de uitbreidingsvraag naar bedrijventerreinen en kantoren. Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland, 2006

PWE-analyse: Food / Agro¹⁹

De Food-sector kan gezien worden vanuit verschillende optiek. In ruime zin worden alle bedrijven genomen die op enigerlei wijze betrokken zijn bij de productie van voedsel, in enge zin de bedrijven hiervan die zich niet bezig houden met de primaire landbouw. In het eerste geval wordt veelal gesproken over het agro-complex (Agro-sector).

Ontwikkeling banen food/agro-sector 2001-2005

Sectoren voor zover toe te rekenen aan Food	banen 2001	banen 2005	Abs.	Ontwikkeling in%
01 Landbouw, jacht en dienstverlening t.b.v. landbouw	37.590	34.690	-2.910	-7,7%
05 Visserij, kweken van vis en schaaldieren	80	100	10	15,5%
15 Vervaardiging van voedingsmiddelen	19.700	16.830	-2.870	-14,6%
20 Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout	120	70	-50	-43,8%
24 Vervaardiging van chemische producten	180	210	30	16,2%
29 Vervaardiging van machines en apparaten	2.510	2.130	-390	-15,3%
51 Groothandel en handelsbemiddeling	14.580	14.700	130	0,9%
71 Verhuur van transportmiddelen	60	60	0	0,0%
73 Speur- en ontwikkelingswerk	3.050	3.150	90	3,0%
74 Overige zakelijke dienstverlening	910	820	-90	-9,7%
80 Onderwijs	2.860	2.770	-90	-3,1%
<i>Totale food-sector</i>	<i>81.640</i>	<i>75.510</i>	<i>-6.130</i>	<i>-7,5%</i>
<i>Excl. primaire landbouw</i>	<i>43.970</i>	<i>40.730</i>	<i>-3.240</i>	<i>-7,4%</i>
Alle sectoren	901.540	901.980	440	0,0%
Aandeel food	9,1%	8,4%		
Aandeel food excl. primair	4,9%	4,5%		

Wordt gekeken naar de eerste benadering dan geldt dat in Gelderland in 2005 ongeveer 15.340 bedrijven actief waren met totaal 75.510 banen. Dat is goed voor een werkgelegenheidsaandeel van ruim 8%. In vergelijking met 2001 er is sprake van een daling van het aandeel. In absolute termen was sprake van een daling van ruim 6.100 banen. Zowel in primaire landbouw als bij de voedings- en genotmiddelenindustrie was sprake van een fors banenverlies. Wordt de primaire landbouw buiten beschouwing gelaten (deze sector behoort niet tot speerpunt van het EZ-beleid) dan rest een sector over van bijna 41.000 banen, goed voor een werkgelegenheidsaandeel van 4,5%. Ook deze benadering leert dat

¹⁹ PWE-artikel, opgenomen in de Provinciale Economische Verkenning 2006, Bureau Economisch Onderzoek, Provincie Gelderland

de afgelopen jaren sprake is geweest van aanzienlijk banenverlies, meer dan gemiddeld. De ontwikkelingen in het agrarische speur en ontwikkelingswerk zijn echter relatief gunstig. Ten opzichte van 2001 is het aantal banen gegroeid maar ook het aantal bedrijven is toegenomen van 81 tot 98. Het gaat daarbij wel om betrekkelijk geringe aantallen

Het totaalbeeld kan niet erg positief beoordeeld worden. De werkgelegenheidsontwikkeling is minder gunstig geweest dan in andere sectoren, het sectoraandeel is wat afgenomen. In de periode 2001-2005 nam het aantal Gelderse bedrijven toe van 107.510 naar 113.170, een groei van 5.660 bedrijven. In de food-sector (afgezien van de primaire agrarische sector, waar maar liefst 1.200 bedrijven uitvielen) bleef het aantal bedrijven stabiel. Deze conclusies zouden beïnvloed kunnen zijn door de sectorkeuze/afbakening. Echter indien de analyse gebaseerd wordt op de indeling zoals die door het LEI wordt gehanteerd blijken de uitkomsten vrijwel overeen te komen. De sector wordt dan zelfs iets kleiner ingeschat. De agrolife-sector zoals afgebakend door de Oost-NV laat een ontwikkeling zien van 23.700 banen in 2001 naar 21.700 banen in 2005.

De ontwikkelingen in de food-sector vertonen in de meeste regio's in grote lijnen hetzelfde beeld. Er is sprake geweest van aanzienlijke afname van het aantal banen, met name in de voedings- en genotmiddelenindustrie. Het sectoraandeel 2005 is ten opzichte van 2001 gedaald. De regio met het laagste aandeel food is Arnhem-Nijmegen. De Vallei scoort met 10% veruit het hoogst. De daling van het aantal banen is daar ook betrekkelijk gering geweest. Zelfs als de onderwijssector (LUW) niet wordt meegeteld geldt dat de Vallei de meeste banen in de food-sector telt. De deelsectoren speur-en ontwikkelingswerk en onderwijs zijn vrijwel geheel geconcentreerd in deze regio. De regio kan met recht Food-Valley genoemd worden. Het ligt in de rede het beleid in de food-sector te concentreren in de Vallei.

Overzicht opbouw en ontwikkeling werkgelegenheid Food-sector naar WGR-regio

	Bedrijven 2005	Banen 2001	Banen 2005	Ontw. Banen abs.	Ontw. Banen in %	
<i>Regio Arnhem-Nijmegen</i>						
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen	130	3.730	2.980	-750	-20,1%
20	Houtind. en vervaardiging van artikelen van hout	0	40	10	-30	-79,5%
24	Vervaardiging van chemische producten	0	160	110	-50	-31,2%
29	Vervaardiging van machines en apparaten	40	260	170	-90	-32,8%
51	Groothandel en handelsbemiddeling	450	3.660	3.550	-110	-2,9%
71	Verhuur van transportmiddelen	0	0	10	10	--
73	Speur- en ontwikkelingswerk	30	440	440	-10	-1,1%
74	Overige zakelijke dienstverlening	10	220	220	0	-1,4%
	Food	650	8.510	7.490	-1.020	-12,0%
	Alle sectoren	34.760	315.360	314.290	-1.070	-0,3%
	Aandeel Food	1,9%	2,7%	2,4%		
<i>De Vallei</i>						
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen	90	3.600	3.400	-200	-5,4%
24	Vervaardiging van chemische producten	0	0	10	10	--
29	Vervaardiging van machines en apparaten	20	300	160	-140	-47,3%
51	Groothandel en handelsbemiddeling	290	2.580	2.690	110	4,3%
71	Verhuur van transportmiddelen	0	30	40	0	6,1%
73	Speur- en ontwikkelingswerk	60	2.430	2.540	110	4,4%
74	Overige zakelijke dienstverlening	0	40	30	-10	-17,1%
80	Onderwijs	40	2.860	2.770	-90	-3,1%
	Food	500	11.840	11.630	-200	-1,7%
	Alle sectoren	14.750	117.650	115.770	-1.880	-1,6%
	Aandeel Food	3,4%	10,1%	10,0%		
	Aandeel Food excl onderwijs	3,1%	7,6%	7,7%		
<i>Noord-Veluwe</i>						
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen	70	3.510	2.980	-530	-15,0%
24	Vervaardiging van chemische producten	0	0	0	0	0,0%
29	Vervaardiging van machines en apparaten	20	270	100	-170	-63,4%
51	Groothandel en handelsbemiddeling	200	1.680	1.880	200	12,0%
73	Speur- en ontwikkelingswerk	0	0	10	10	--
74	Overige zakelijke dienstverlening	0	70	70	0	-2,9%
	Food	300	5.530	5.040	-490	-8,9%
	Alle sectoren	10.770	78.930	80.660	1.730	2,2%
	Aandeel Food	2,8%	7,0%	6,2%		

Vervolg Overzicht opbouw en ontwikkeling werkgelegenheid Food-sector naar WGR-regio

		Bedrijven 2005	Banen 2001	Banen 2005	Ontw. Banen abs.	Ontw. Banen in %
<i>Oost-Gelderland</i>						
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen	120	4.240	3.680	-570	-13,3%
20	Houtind. en vervaardiging van artikelen van hout	0	70	50	-10	-20,0%
24	Vervaardiging van chemische producten	0	10	20	10	--
29	Vervaardiging van machines en apparaten	50	890	900	10	1,0%
51	Groothandel en handelsbemiddeling	320	1.770	1.990	220	12,7%
71	Verhuur van transportmiddelen	0	10	0	-10	-76,9%
73	Speur- en ontwikkelingswerk	10	10	10	10	71,4%
74	Overige zakelijke dienstverlening	0	60	30	-30	-54,8%
	Food	500	7.050	6.680	-370	-5,3%
	Alle sectoren	18.230	131.730	130.360	-1.370	-1,0%
	Aandeel Food	2,8%	5,4%	5,1%		
<i>Rivierenland</i>						
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen	80	1.470	1.250	-210	-14,5%
20	Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout	0	10	0	-10	--
24	Vervaardiging van chemische producten	0	10	10	0	-14,3%
29	Vervaardiging van machines en apparaten	40	610	650	40	6,6%
51	Groothandel en handelsbemiddeling	340	3.110	2.830	-280	-9,0%
71	Verhuur van transportmiddelen	0	10	10	0	-28,6%
73	Speur- en ontwikkelingswerk	0	20	40	10	45,8%
74	Overige zakelijke dienstverlening	10	360	440	80	22,6%
	Food	480	5.590	5.210	-370	-6,7%
	Alle sectoren	17.020	103.490	107.280	3.790	3,7%
	Aandeel Food	2,8%	5,4%	4,9%		
<i>Stedendriehoek</i>						
15	Vervaardiging van voedingsmiddelen	90	3.160	2.540	-620	-19,7%
20	Houtindustrie en vervaardiging van artikelen van hout	0	10	10	0	14,3%
24	Vervaardiging van chemische producten	0	0	60	60	--
29	Vervaardiging van machines en apparaten	20	190	150	-40	-19,3%
51	Groothandel en handelsbemiddeling	250	1.790	1.770	-20	-1,3%
71	Verhuur van transportmiddelen	0	0	0	0	-25,0%
73	Speur- en ontwikkelingswerk	10	150	110	-30	-22,4%
74	Overige zakelijke dienstverlening	0	160	40	-120	-77,0%
	Food	380	5.460	4.680	-780	-14,3%
	Alle sectoren	17.630	154.390	153.630	-760	-0,5%
	Aandeel Food	2,1%	3,5%	3,0%		

